

"ZOMERGANZEN" IN UTRECHT

Bert van 't Holt

In juni van dit jaar werden op Texel 6.000 grauwe ganzen gevangen en vervolgens vergast. Het bedrijf Duke Faunabeheer handelde in opdracht van de gemeente Texel, LTO (boerenorganisatie), Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Bovendien mogen er ook nog eens 1.000 ganzen worden afgeschoten. De reden voor de acties is de "onaanvaardbare toenemende schade" aan landbouwgewassen en natuur door een toenemende ganzenpopulatie. Vogelbescherming Nederland reageerde vergeefs:

"Zeist, 12 juni 2008 - Vogelbescherming Nederland is zeer bezorgd over de voorgenomen grootschalige slachting van grauwe ganzen op Texel. De vereniging roept betrokken terreinbeheerders, de gemeente Texel en betrokken boeren op geen uitvoering te geven aan hun voornemen.

Grauwe ganzen - Jan van der Greef

De vereniging vindt het op grote schaal doden van grauwe ganzen onacceptabel. Het gaat hier om inheemse vogels die thuishoren in de Nederlandse natuur en die in bepaalde natuurgebieden een sleutelrol vervullen. Dat het de laatste jaren goed gaat met deze vogelsoort mag volgens Vogelbescherming geen reden zijn tot maatregelen van deze omvang. Vogelbescherming erkent dat broedende grauwe ganzen schade kunnen toebrengen aan de landbouw. Met onder andere het ministerie van LNV, terreinbeheerders en LTO zijn daarom afspraken gemaakt over bestrijding van schade door ganzen. Daarbij is afgesproken dat schadebestrijding

dient plaats te vinden door maatwerk, en dat het doden van ganzen pas mag gebeuren nadat andere methoden hebben gefaald. Daarbij is uitdrukkelijk vastgesteld dat dit niet mag leiden tot populatiebeheer, het door afschot beperken van de omvang van het aantal ganzen. Wat nu op Texel dreigt te gebeuren is het vrijwel geheel uitroeien van de huidige grauwe ganzen populatie op het eiland. Dat druist in de ogen van Vogelbescherming in tegen deze afspraken... Vogelbescherming vreest dat Nederland mede door uitvoering van deze slachting terecht komt op een hellend vlak, waarin het steeds gemakkelijker wordt wilde ganzen op grote schaal te doden. Niet alleen hier broedende ganzen maar ook overwinterende ganzen waarvoor ons een land een internationale verantwoordelijkheid draagt."

Ook opruimacties op andere plekken

Al snel bleek dat de opruimacties niet beperkt bleven tot Texel. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de provinciale Landschappen troffen op verschillende locaties in Noord-Holland, Zuid-Holland, Friesland en Utrecht maatregelen tegen "zomerganzen" (we schrijven zomerganzen tussen aanhalingstekens omdat het meestal standvogels zijn die het hele jaar in ons land vertoeven en niet alleen in de zomer). SOVON Vogelonderzoek Nederland reageerde met een persbericht:

"Ganzen en weidevogels op Texel: standpunt SOVON

De laatste tijd is er in de media enige commotie ontstaan naar aanleiding van het besluit van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en provinciale Landschappen (o.a. It Fryske Gea) om op verschillende locaties in Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Friesland maatregelen te treffen tegen "zomerganzen". Van alle acties krijgen die op Texel momenteel verreweg de meeste aandacht van de media. De maatregelen zijn vooral gericht tegen Grauwe Ganzen. Deze zouden volgens directeur Jan Jaap de Graeff van Natuurmonumenten het gras wegvreten waardoor broedgelegenheid voor weidevogels verdwijnt en bovendien zouden de nesten worden vernield.

Het argument voor het vangen en doden van ganzen is dan ook dat daarmee de weidevogels worden beschermd. Maar waar is dit op gebaseerd? Dat wordt niet aangegeven. Zelf kennen we geen objectief onderzoek waar dit uit blijkt.

In dit kader willen we benadrukken dat SOVON geen positie inneemt ten aanzien van schadebestrijding en daarbij gehanteerde methoden. Als objectieve organisatie hechten we wel aan correct gebruik van informatie, die voor een belangrijk deel van onze organisatie afkomstig is.

Recent, nog niet gepubliceerd, onderzoek door Alterra en SOVON naar de invloed van winterganzen op het voorkomen van weidevogels laat zien dat de effecten van hoge dichtheden overwinterende ganzen op in Nederland broedende weidevogels verwaarloosbaar of positief zijn. Steltlopersoorten lijken vooral te profiteren van de aanwezigheid van overwinterende ganzen. Verder bieden indrukken in het veld geen aanwijzingen voor een sterke invloed van broedende ganzen op het voorkomen van weidevogels.

Steeds vaker wordt het voortbestaan van de weidevogels gebruikt als argument om maatregelen te treffen tegen zaken die ons niet bevallen, waarbij de onderbouwing van die argumenten ontbreekt. Ook in het geval van de ganzen op Texel (en andere plekken in het land) lijkt dit het geval te zijn. Juist van natuurminnen-

de organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en provinciale Landschappen hadden wij een meer weloverwogen aanpak verwacht. SOVON stelt zich ten doel om bouwstenen aan te leveren voor zo'n aanpak en is ook in dit geval bereid hiervoor indien gewenst een bijdrage te leveren."

De acties tegen "zomerganzen" in Utrecht

Ook in de provincie Utrecht zijn kortgeleden ganzen gevangen en vergast. Naar ons bekend gebeurde dat op terreinen van het RMN (Recreatieschap Midden-Nederland), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het Utrechts Landschap in de Vinkeveense plassen (incl. Botshol), de Loosdrechtse plassen (omgeving Kievitsbuurt), Tienhovense plassen/Molenpolder, Laagraven, De Kampen – Eemmeer en de uiterwaarden van Lek en Nederrijn (Tull en 't Waal, Honswijk – Everdingen, Steenwaard, Buitenwaard, Gravenbol). De provincie Utrecht verleende de onthefingen in het kader van de Flora- en Faunawet. Het gaat hierbij om grauwe ganzen, brandganzen, Canadese ganzen en boerenganzen (soepganzen). Recent zijn in onze provincie ook Nijlganzen afgeschoten.

Grauwe ganzen - Jan van der Greef

Wilde ganzen, exoten en soepganzen

Grauwe gans

De grauwe gans wordt algemeen beschouwd als een echte wilde gans. In Nederland was de soort al in de eerste decennia van de 20^e eeuw nagenoeg uitgeroeid door overbejaging en drooglegging van moerassen. In de loop van de 20^e eeuw werden op verschillende plekken uitzetpogingen gedaan om de grauwe gans, belangrijke schakel binnen de ecosystemen van onze moerassen, als broedvogel

terug te krijgen. Aanvankelijk ging dat erg moeizaam. In de jaren zeventig lukte het om op enkele locaties in Friesland en het Deltagebied broedpopulaties op te bouwen. Daarnaast trad er spontane vestiging op in Flevoland, en later in het rivierengebied en elders. Voor 2005 wordt de populatie op 25.000 broedparen geschat.

De belangrijkste concentraties bevinden zich momenteel langs de grote rivieren, in de lage delen van Utrecht, Zuid- en Noord-Holland, in Zeeuws-Vlaanderen en bij een deel van de meren in het noorden van Overijssel en Friesland. In deze kerngebieden is de groei inmiddels gestopt of neemt het aantal ganzen zelfs af. Maar in andere gebieden groeien de aantallen nog steeds. Het rapport van SOVON "Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?" voorspelt een verdere toename tot 90.000 broedparen in 2040, waarna stabilisatie optreedt. Wanneer rekening gehouden wordt met predatie door vossen wordt een deel van het broedhabitat ongeschikt en is er in Nederland uiteindelijk plaats voor 60.000 broedparen.

Brandgans - Jan van der Greef

Brandgans

Van oorsprong is de brandgans een broedvogel van arctische gebieden op Groenland, Spitsbergen en Noord-Rusland. Na een sterke populatiegroei in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw breidde het broedareaal zich uit naar het Oostzeegebied. Ook werden broedgevallen vastgesteld in Denemarken, Finland, Noorwegen en IJsland. Het eerste broedgeval in Nederland vond plaats in 1982. Daarna volgde een snelle toename tot 6.000 broedparen in 2005. De brandgans broedt vrijwel zonder uitzondering op eilanden en is de meest uitgesproken kolonievogel van de in Nederland broedende ganzen. Het zwaartepunt ligt in de Zuid-

Hollandse Delta, waar kolonies met vele honderden paren nu gemeengoed zijn. Een deel van de Nederlandse broedvogels is losgelaten of ontsnapt uit watervogelcollecties of het zijn nakomelingen daarvan. Die vogels worden exoten genoemd, omdat ze zich vestigden door toedoen van de mens. Ringonderzoek heeft uitgewezen dat in Rusland en Zweden geboren inheemse brandganzen zich in Nederland als broedvogels kunnen vestigen. Dus een deel van onze brandganzen bestaat waarschijnlijk uit echte wilde vogels. Een voorzichtige inschatting levert op dat er over 20 jaar 15.000-20.000 paren in Nederland zullen broeden.

Grote Canadese gans - Jan van der Greef

Grote Canadese gans

De oorspronkelijke broedgebieden van de grote Canadese gans liggen in het noorden van Noord-Amerika. De soort is ruim 200 jaar geleden uitgezet als jachtvogel in Groot-Brittannië (nu 20.000 broedparen), rond 1930 in Zweden (nu 10.000 broedparen), in 1936 in Noorwegen (nu 2.000 broedparen) en in 1967 in Finland (nu 3.500 broedparen). Inmiddels heeft de grote Canadese gans zich ook gevestigd in andere landen in Noord- en West-Europa. In Nederland wordt gebroed sinds het begin van de jaren zeventig en in 2005 broedden hier naar schatting 3.000 paren in vrijwel alle soorten habitats, inclusief stedelijke milieus.

Onze vogels zijn afkomstig uit watervogelcollecties of nakomelingen daarvan of het betreft nakomelingen van uitgezette exemplaren in andere landen (en zijn dus eigenlijk exoten). In het SOVON-rapport "Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?" staat dat de populatie de komende tien jaar kan uitgroeien tot minimaal 10.000 paren (voorzichtige inschatting).

Nijlgans

Deze vogel is meer verwant aan de eenden dan aan de ganzen. Het natuurlijke verspreidingsgebied van de Nijlgans ligt in Afrika ten zuiden van de Sahara, met een uitloper langs de Nijl tot in Egypte. In Nederland wisten ontsnapte vogels zich sinds 1967 met succes te handhaven. Anno 2000 broedden er minstens 4.500-5.000 paren, verspreid over vrijwel het hele land. In sommige gebieden is de toename inmiddels voorbij. Het aantal paren gaat dan schommelen, waarbij strenge winters een negatief effect hebben. Toename van de dichtheid gaat tevens gepaard met afnemend voortplantingssucces.

Soepgans

Onder de verzamelnaam soepgans vallen de bontgekleurde nazaten van de eens zo populaire boerderijgans. De stamouder van de soepgans is de grauwe gans. De domesticatie door de mens begon ruim 4.000 jaar geleden. Deze ganzen, wit, bont of bruin van kleur, werden gehouden voor de eieren, het vlees en het dons, maar dienden ook als "waakhond". Tegenwoordig is deze gewoonte in onbruik geraakt. De boerderijgansen worden veelal aan hun lot overgelaten en hebben zich op veel plaatsen in het vrije veld gevestigd. Zij leggen vanwege hun veelal geringe mobiliteit blijvend beslag op beschikbare broed- en voedselterreinen en vermengen zich bovendien met wilde ganzen, waardoor bastaardering optreedt. Vanuit een oogpunt van genetische zuiverheid van de wilde populaties is dit ongewenst. Verwijdering van soepgansen uit het buitengebied is daarom in het belang van natuurbehoud en soortenbescherming. In 2005 broedden er naar schatting 5.000 paren in Nederland.

Vragen

Waarom neemt het aantal broedende ganzen toe?

De belangrijkste oorzaken van de toename zijn de sterk verbeterde voedselsituatie gedurende de jaren zeventig en tachtig, en de toename van de hoeveelheid geschikt broedhabitat. Broedhabitat is over het algemeen besloten (bosjes, ruigte en riet) en ligt vaak in natuurterreinen. Daarnaast hebben ganzen opgroeihabitat nodig voor de nog niet vliegvlugge jongen. Dit habitat moet vanzelfsprekend in de buurt van het broedhabitat liggen en bestaat meestal uit grasland.

Veroorzaken "zomerganzen" landbouwschade?

In de periode 2000-2004 is gemiddeld per jaar 185.000 euro aan schade door "zomerganzen" uitgekeerd. Over deze periode is geen trend zichtbaar. Grauwe ganzen veroorzaken verreweg de meeste schade, 55 tot 73%, en mogelijk zelfs 87%. Daarnaast zijn soepgansen belangrijk en in mindere mate de grote Canadese gans en de brandgans. Is deze schade acceptabel? Uit het oogpunt van natuurbeheer waarschijnlijk wel. De individuele boer zal daar anders over denken.

Is de huidige bestrijding (rapen, schudden en prikken van eieren, wegvangen en afschoten) effectief?

Op de korte termijn zijn deze maatregelen wellicht effectief, maar op de lange termijn zeker niet. Nederland blijft zeer geschikt voor broedende ganzen. Je moet eindeloos doorgaan met wegvangen en vergassen, vernielen van nesten en afschoten. Beide laatste maatregelen zijn bovendien verstorend voor andere soorten.

Welke maatregelen zijn de afgelopen tijd genomen tegen "zomerganzen" in de provincie Utrecht? Waar? Om welke soorten gaat het? Hoeveel? En wat gebeurt in de toekomst en waarom?

We legden de Utrechtse terreinbeheerders (Recreatieschap Midden-Nederland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Utrechts Landschap) de volgende vragen voor:

1) Zijn er in 2008 in de provincie Utrecht ganzen gevangen en vergast op uw terreinen? Zo ja, waar precies, welke soorten en hoeveel?

2) Zijn er in 2008 nog andere maatregelen genomen om het aantal ganzen te beperken op uw terreinen in de provincie Utrecht? Zo ja, welke maatregelen, waar precies, welke soorten, welke aantallen?

3) Zijn er plannen om in de nabije toekomst maatregelen te nemen?

4) Waarom vindt er actieve beperking van het aantal "zomerganzen" plaats op uw terreinen in de provincie Utrecht?

In een volgende *Kruisbek* zullen de reacties op deze vragen aan de orde komen (op dit moment zijn wegens vakanties nog niet alle reacties binnen).

Nijlganzen - Jan van der Greef

Literatuur

Argus (kwartaaltijdschrift De Faunabescherming), jaargang 33, nr 2, juni 2008.
SOVON Vogelonderzoek Nederland. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden, 2002.

Jeugd, H.P. van der et al. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen, 2006.